

Peter
Handke

GUBITAK
SLIKE

ili Planinom
Sijera de Gredos

Preveo s nemačkog
Žarko Radaković

 Laguna

Naslov originala

Peter Handke

DER BILDVERLUST ODER DURCH DIE SIERRA DE GREDOS

Copyright © Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2002

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp
Verlag Berlin

Translation copyright © za srpsko izdanje 2025, LAGUNA

*Otići ćeš,
vratiti se – nećeš – umreti u ratu.*

Latinsko proročanstvo

*Imaj milosti prema njoj,
ona putuje na ovakav dan.*

Ibn Arabi

*Ali možda viteštvo i vradžbine u ova naša vremena
moraju slediti puteve različite od onih koje su sledili u stara.*

Migel de Servantes,
Maštoglavi idalgo don Kihote od Manče

1

Želela je da to bude njeno poslednje putovanje. Tu gde je odavno stanovala i gde je bila zaposlena uvek joj je iznova sve bilo dovoljno novo i avanturistički. Zemlja i okolina bile su drugačije od onih u kojima je rođena, a još od detinjstva je živela u više sasvim različitih oblasti i zemalja.

Odrasla kod staraca koji su mnogo putovali, ili pre skitali, koji kao da su sa svakom granicom menjali svoju nacionalnost, bila je u mladosti neko vreme privržena svojoj rodnoj grudi u Istočnoj Nemačkoj, iz koje je neko vreme odsustvovala; bila joj je poznata iz sećanja, pre svega iz priča, a kasnije i snova.

Posle nekoliko poseta toj zemlji, neko vreme je onda tamo studirala, recimo u Drezdenu ili Lajpcigu, dobar sat vožnje biciklom od njenog rodnog sela, a posle, nekoliko zemalja i dva ili tri kontinenta kasnije, tamo je bila čak i nastanjena nekoliko godina, dva časa vožnje automobilom od svoje rodne kuće, u međuvremenu navodno srušene i zamenjene novogradnjom, a i radila je; tada još ne kao bankarka.

Potom, opet posle ove i one druge zemlje i kontinenta, ovih ili onih poslova i povremenog skitanja, dakako različitog od babinog i dedinog – jer tada je gotovo uvek bila sama – gubio se postepeno, neprimetno, rodni predeo iz njenog sećanja; bez traga je jednoga dana nestala iz nje ta prostrana, silna Nemačka, dok su joj od njene posebne, usitnjene Nemačke ostali neko vreme bar još poneki tragovi, potok sa senkama gazivoda dole u šljunčanom koritu, obrano kukuružište iz čijih razora podrhtavaju iseckani listovi, jedan dudov grm kao zalutao u predeo hladan poput stepe.

Ali i ti maleni tragovi su nestajali. Slike nisu više dolazile same od sebe. Morala je da ih hotimice prizove. I tako su one ostale bez značenja. U najmanju ruku su se javljale još u ponekom snu. Ali onda su nestajale i iz snova. Zemlja joj se nije više javljala u mislima. Nije više imala zemlju, ni neku drugu, pa ni ovu sada. To joj je sasvim bilo po volji. Kako joj je to bilo po volji! Kako samo beše oblikovana i dodatno ulepšana večnošću u tuđini, i to ne samo njeno lice.

Vedra, mrzno hladna noć početkom januara na periferiji jednog lučkog grada na severozapadu. Kako se grad zvaše? Ime zemlje? Autoru kome je bilo naloženo da o njoj napiše knjigu, o njenim poduhvatima i avanturama, bilo je ujedno zabranjeno da se koristi imenima. Ako ne ide drugačije, neka on, što se nje tiče, umesto toga stavlja oznake mesta. Ali odmah mora biti jasno da one po pravilu trebalo da budu pogrešne – promenjene ili izmišljene. Na pojedinim deonicama je autoru, sa kojim je sklopila klasičan liferantski ugovor, data i sloboda da navodi prava imena; krug čitalaca je imao, ovako ili onako, sam da sledi tu veliku povest, i trebalo je da, snagom povesti kao i pripovedanja, bude slobodan da zaboravi svaku početnu pomisao na traganje ili njuškanje već sa prvim prelistavanjem. Po mogućnosti čak, već sa prvom rečenicom te knjige o njoj,

takve misli ili zadnje namere imale su da oslobode prostor za ni manje ni više nego čisto čitanje.

Isto je važno – tako je bilo uslovljeno ugovorom – i za lična imena i vremenske odrednice. Lična imena, samo ako su očigledno plod mašte. „Kakve mašte?“ (autor) – „Mašte o bilo kakvom avanturizmu i ljubavi.“ (ona) – „Čijoj ljubavi?“ – „Mojoj. A vremenske odrednice samo ovako okvirno: Jednog zimskog jutra. Jedne letnje noći. Narednog leta. Tada oko Uskrsa, usred rata.“

Ona već davno nije više imala takoreći nijednog rođaka. A ako ih je imala, i ovi su joj s vremenom iščileli iz sećanja. Negde – „gde?“ – „ne znam“ – živeo je navodno još polubrat, navodno najamnik auto-prikolica, ili stručnjak za mikročipove (?), ili i jedno i drugo?

Počev od roditelja, koje nikada nije svesno opažala, ona je godinama svoje pretke tiho, potajno obožavala, utoliko i s većim žarom. Preci, izuzimajući u najboljem slučaju dugo sveprisutne babu i dedu, ipak su u pričama, pa makar i samo tako fragmentarnim, upravo fragmentarnim (!), onda i snovima, obrazovali njenu ljubav, uvek ponovo oplakivanu, često svakodnevno, tokom možda „dvadesetak leta i nešto više zima“.

Da li je čeznula za svojim precima? Da, ali ne da bude s njima, nego samo da tako u jednom trenutku svrati do njih, da ih uteši, da im se zahvali i da ih, uz korak natrag, sa doličnog odstojanja, obožava.

I u međuvremenu ti obrisi predaka nisu više delovali. A i do toga je došlo sasvim postepeno. Njeni uvaženi mrtvi, kako ih je videla jednog letnjeg ili zimskog jutra, bili su deo onih na desetine milijardi ne više prisutnih, od pamtiveka nestalih u zemlju, tamo okamenjenih, okrunjenih ili raspršenih u svim

pravicima duvanja vetra, onih koji su otišli nepovratno, večno izgubljeni za čežnju. Možda su se oni još javljali, kao i ranije, pokatkad u snovima, ali samo tako u komešanju, kao „druga garnitura“: ovo povremeno pojavljivanje nije više, kao nekada, značilo „za sva sveta vremena“.

I ta druga smrt njenih predaka bila joj je potaman, kao i ono prethodno nestajanje njene male i velike rodne zemlje. Snage koje je odavno izvlačila manje iz cele zemlje, a više iz njenih sitnijih delova, manje iz nekog pretka usrećenog za života (dakako nije postojao samo jedan takav) a više iz nesreće i samotnjačkog umiranja (to je važilo za sve njene prethodnike), izgledale su joj u međuvremenu kao varka. Nisu li je takve snage, pitala se, činile tiraninom i bezobzirnom? Nisu li delovale na štetu onih s kojima je bila sada, s kojima je živela, radila, saobraćala u stvarnosti? Ne behu li takve snage praćene nekom vrstom oholosti koja je mogla da ometa, da oštetiti, da razori dane, i noći, savremenika, onih koji su joj na neki način bliski? Oslobođena obožavanja predaka, nije li postala slobodna za druge snage? Impulse? Ne, i pored toga, ta beznačajnost i neupadljivost predaka nije joj bila potaman. Dopuštala je pre da se dogodi, osećajući gorčinu ne samo na jeziku.

Već danima je u njenom sada skoro dugogodišnjem okruženju vladala oštra hladnoća. Najpre je htela autoru da izbije iz glave taj podatak koji jedva da se poklapao sa onim što je predvidela kao mesto stanovanja: „lučki grad na severozapadu“ – gde je Golfska struja blagotvorno delovala na klimu. Ali onda se uverila da je „luka“ mogla da bude i „rečna luka“, u unutrašnjosti zemlje, daleko od toplih obala, u nekoj već polukontinentalnoj oblasti hladnoće. Bazel, Keln. Ruan. Njukasl na Tajnu. Pasau. Važno je bilo: da se u takvom gradu nalazi sedište njene banke. Ali ni ime banke nije smelo da se pojavi u povesti o njoj.

U jutro njenog odlaska ustala je ranije nego obično. Kao i pre svakog putovanja, noć je protekla živo ali lako; možda i zato što je opet spavala u krevetu svoga deteta, koje se odselilo. Stvari su već bile spakovane – pre smeštene u vreću koja je, kupljena jedanput pri kraju njenog devojaštva, sad bila stara kao pola njenog života. Samo što je delovala neuporedivo starije: pohabana, pocepana, izgrebana; kao relikat srednjeg veka kada se putovalo sasvim drugačije nego danas; ranac od lasičijeg krzna? Uvek iznova, pre svakog putovanja na koje bi se otisnula sama, i ne samo na Sijeru, bacila ju je ili je u najmanju ruku htela da je smesti u neki budžak. I svaki put je ta vreća, ipak, još jedanput, „poslednji put“, došla na red. Njena ćerka, koja je odavno otišla svojim putem, običavala je svojevremeno kao dete, čim bi se neka od zajedničkih igara završila, da moli majku „za još jednu igru, poslednji put“, a potom, posle tako jednog „poslednjeg puta“: „Molim te, još jedanput, poslednji put!“ Nije to onda bilo više moljenje, već preklinjanje. Autor: može li on to da unese u knjigu o njoj? Ona: ako to ne može, šta onda može? Njena vreća sve vreme putovanja ostala je poluotvorena. Ali ništa iz nje nije ispalo. A njene cipele? Bile su stare i sa svih strana oguljene – pogodne za planinarenje.

Bila je još duboka noć, a mraz je škripao napolju na prozorskim oknima. Nije upalila svetlo; skoro pun mesec, iako u fazi smanjivanja, obasjavao je kuću sa mnogo prozora i bez zavesa. Lučki gradić na reci se ovde na periferiji prostirao do podnožja delom pošumljenog, delom stenovitog brega. Uzvišenje, crno na mesečini i veoma blizu, pojavilo se kao sastavni deo prostrane i u tom trenutku prilično prazne kuće. Od sobe do sobe – a nije bilo malo prostorija – ta takoreći praznina stvarala je različite slike: iz jedne sobe se stanarka odavno odselila zauvek; jedna soba, ispražnjena, ne računajući dve-tri stvari i nekoliko uređaja, bila je spremna za početak rada; pusta reka je

pokazivala tragove bekstva; sto u salonu je zablistao spreman za predstojeću konferenciju; tamo se u jednom, ali zato velikom kao kotao, loncu u kuhinji kuvalo unapred za celo društvo, ili za celu sedmicu.

Neka vrsta izobilja ili pre prenatrpanosti, slično kao u rancu, vladala je samo u prvoj od tri sobe u nizu, dečjoj, đачkoj, studentskoj: i u najudaljenijem budžaku bili su postavljeni i položeni jedno pored i iznad drugog pribor za igre, figure, igračke. Ali stvari u rancu, svaka od njih, imale su svoje mesto, svoju svrhu, svoj plan, nadopunjavale su se i ukazivale su jedna na drugu. Tu u dečijoj sobi nije pak među tih stotinak igračaka, kao kocke bačenih i gurnutih, bila prepoznatljiva ni jedna jedina igra. Čak se nije ni naziralo nešto od prepoznatljive i dokučive igre, i to ne samo zbog mesečine. A ipak se u toj sobi igralo, sa svim tim stvarima tu na podu, i sa svima zajedno istovremeno, i to kako! S oduševljenjem, sa znojem ispod pazuha i na licu, uz podstrekačke povike i pevanje nepoznatih pesama, igra se, igra, i samo još igra. A ta igra kao da još ni izdaleka nije bila završena. Biće ona sledećeg trenutka ponovo započeta.

Kafa (ili čaj) pred putovanje ispred prozora koji gleda na jug. U tom pravcu bi sada trebalo da krene. Pritom ipak nije dolazio u obzir nikakav jug, baš kao ni more, niti bilo koji drugi pravac – u redu je tako – pa ni pravac Himalaja, ili Meseca. Ovaj se sada nenadno odražavao u šolji i nestao je odmah. Pokušala je da ga ulovi. Ali on je svaki put izmicao. Sedela je na rasklopljenoj, takozvanoj putničkoj stolici i želela je da sedi tako dalje, i dalje.

Sada i jedan trzaj: spolja iz pomrčine neko ju je gledao, ili njenu siluetu: autor, liferant. Na prvi udarac zvona na crkvi na periferiji grada, i gotovo istovremeno glas mujezina sa susednog minareta, odgovara ponovni zov sove iz jednog gaja. Prvi rani avion kao bleštavi trag pored hladno treperavih zvezda na

zimskom nebu, i kao treće, sada, šibica zapaljena preko celog neba i već opet ugašena: januarska zvezda padalica.

Ne, nije to bio autor. A ipak ga je bilo. On je čak bio razlog i jedan od ciljeva njenog predstojećeg putovanja. A pritom mu je samo uzgredno ili sporadično pričala o svom životu ili o već nečemu. Prevashodno se tu radilo o novcu. To kako su ona i on najpre zaključili sporazum o isporuci knjige, tako je trebalo da oboje potpišu ugovor kojim bi ona ili njena banka – banka i ona, u najmanju ruku njeno ime, važili su odavno za jedno te isto – imale slobodne ruke u poslovanju autorskim sredstvima i njihovom umnožavanju.

Obično se nije bavila takvim stvarima. Banka je imala svoje odeljenje za to, a ona je u međuvremenu delovala mimo ili iznad tog odeljenja. U ovom slučaju je, međutim, učinila iznimku. Ona se sama stavila u takav položaj, tako što je, umesto novinskog članka koji nije htela da bude završen, poželela pravu knjigu o sebi, svojoj banci, u kojoj će biti izneta i njena povest. Pritom su svote novca koje je autor hteo (ili mogao) da uloži bile sitnice u poređenju sa uobičajenim poslovima njene banke. A i sam autor, na osnovu jedinog dosadašnjeg sastanka, kao da ju je pre izbegavao.

Kako je naišla na njega? Zašto nije ugovor o knjizi sklopila s nekim novinarom, ili istoričarom, ili, najbolje, s novinarom stručnim za pitanja istorije? Od početka je ona insistirala na manje-više esnafskom književniku; pripovedaču; u krajnjem slučaju, nekome ko izmišlja, a to nije moralo da znači da bi on krivio ili lažirao činjenice – možda je samo tu i tamo baratao dodatnim, drugim, neslućenim faktima i podstaknut njima prećutkivao ili, zašto da ne, tako zaboravljao poneke po sebi razumljive, one koje nije bilo potrebno pominjati? „Činjenice umesto mitova“, to je jedan od novinara stručnih za istoriju,

kada se ponudio za projekat o knjizi, predložio kao podnaslov. A od svih tih izreka nju je i ova, baš ona, odvela na protivni, ili sporedni trag, na trag ovog autora: u njemu je, i pored svega, odmah videla sebe.

Ovako ili onako, očekivala je pak od njega da će u niz činjenica uneti što više drugih stvari; a to, te druge stvari, biće za priču odlučujuće. Za priču? Pre ovako: dok su drugi hteli da uđu u povest, ona je želela u „pripovest“. A po ovoj ne bi bilo moguće snimiti film, a ako bi bila filmovana, takav film dosad nije viđen.

Nekada je ona čitala knjige. (Čitala ih je i sada, ali to za nju nije više bilo čitanje. Nije uistinu čitala. A ujedno se, ne čitajući, osećala kao prognana.) I u ono vreme je taj – ne samo zbog tog iznudenog putovanja – prokleti autor njoj služio manje kao junak a više kao vodič(?); ne, vodič joj nije bio potreban, služio joj je(?), da, služio. I premda su njegove poslednje knjige objavljene već davno, i premda ih više nije čitala, javila joj se nenadno ideja da baš on bude pisac knjige o njoj. On i niko drugi. On će se odmah za nju latiti posla, smatrala je. Niko, pa ni on, nije mogao da odbije njenu ponudu. Već bi joj i dvoumljenje bilo neshvatljivo. Jedanput, na nekom drugom kraju planete, gostujući u rezidenciji predsednika neke države, „recimo Singapura“, predsednika koji je za njenu banku bio od životne važnosti, koji je, uostalom, mnogo držao do časti, zahtevala je od njega usred pregovora da joj donese dokument zaboravljen u hotelu – i to ne da naredi da se donese, nego da po dokument ode lično. „I on ga je smesta doneo!“

Autor, premda već deceniju bez nove knjige, nije, gotovo na njegovu veliku žalost, „gotovo“, ni u kom slučaju ostao zaboravljen. Iako ni približno imućan, nije patio od oskudice novca. A o njoj i legendi koja se o njoj ispredala planetom, kao bankarki i stručnjaku za finansije, nije znao baš ništa, sve do

onog zahteva koji mu je na baštenskoj kapiji uručio ovlašćeni kurir, i to ne zbog njegovog povučenog života u selu Manča (a gde to još postoji dobrovoljna povučenost?).

A i on, istraživač formi i čovek ritma, i inače nesposoban ili bezvoljan za društveni život, osećajući se starim, a takav gotovo da i jeste bio, smesta se odazvao. U jedinom kiosku u selu kupio je telefonsku karticu i iz jedine telefonske govornice u selu najavio joj se direktno za sledeće jutro u rečnoj luci (do sledećeg aerodroma je trebalo putovati pola dana). Onda tamo sastanak u njenoj kancelariji u potkrovlju: „Pisaću knjigu o vama. Novac mi je oduvek bio jedna od najvećih tajni. I hoću da konačno pro-niknem u tu tajnu. Sem toga, oduvek sam želeo takav zadatak: ne delo, nego isporuku robe. Narudžbinu.“ Čovek ritma? K-kvog ritma? „Pre svega ritma razumevanja kao sveobuhvatnog osećanja, podruku s ritmom ćutanja i prećutkivanja.“

Ona je videla neke znatno starije fotografije autora. Ali njegovo lice se takoreći uopšte nije promenilo. Samo stasom je delovao manji, smežuran, kao sasušen, bodljivak, kao da ga je vetar naneo iz stepe Mesete. Pritom je on njoj na prvi pogled bio blizak kao seljak seljaku; blizak kako je samo seljak seljaku mogao da bude blizak, posebno na nekom stranom mestu, u susednom gradu ili, što se sve češće događalo, u nekoj za oboje stranoj zemlji: a u svetu kao da je bilo rasuto sve više seoskog i malogradskog stanovništva, da, baš takvog, izgledali su manje kao turisti, a više kao tu naseljeni, zaposleni, kao venčani sa nekima iz najudaljenijih mesta, poput onih što sporednim ulicama Osake ili Džibutija nose decu izrođenu s lokalnim Japancima ili crncima.

Stanje takve prisnosti nije potrajalo dugo. Stojeći tako pred njom – jer nije hteo da sedne – autor joj je ubrzo postao tajanstven. Tako tajanstven mogao je da bude samo neko koga si

odmah hteo da zagriši a već na prvom koraku ka njemu naletiš na nevidljivu staklenu pregradu.

Ništa joj u njenom prostoru – a gde god da se upravo nalazila, bio je to njen prostor – nije bilo tako važno kao odstojanje. Ali odstojanje koje je taj čovek zauzimao (a ona je posle videla: ne samo prema njoj) bilo je neka vrsta ignorisanja. Neki su običavali da joj se u bilo kom razgovoru nameste odmah ispred nosa, kao za snimak krupnog plana u filmu. On je pak sve vreme njihovog dijaloga ostajao na odstojanju za dobar korak većem nego što je to uobičajeno u razgovoru ili diskusiji; ako bi mu se nehotice usred rečenice približila, brže-bolje bi ustuknuo i još se poneo kao da se ništa ne dešava. A takvi, baš kao i oni koji se uz nju priljubljuju, pravi su dripci. Ujedno: kad bi jednom stao mirno, bio bi ukopan u njenoj kancelariji kao na svom tlu (seljaci odavno ne stoje više tako), široko razmaknutih nogu, s pesnicama na bokovima – samo što se još nije raskrečio kao generali koji tako markiraju svoju teritoriju. Ujedno je sve vreme gledao mimo ili preko nje u nebo kroz prozor na svodu, ili je zurio u nju, ili se neočekivano smejao, ili je najedanput teško uzdahnuo, ili je izbacio fragment neke nepoznate pesme, ili ga neko vreme uopšte nije mogla da oslovi, te je, pomislivši da ne razume njen jezik (pa zar to, ipak, nije bio njihov zajednički jezik?), prelazila na engleski, francuski, španski, ruski – i tek kada on očigledno ništa više nije razumeo, baš tada(!), ponovo je slušao, ili se probudio, i razgovori o sporazumu su mogli da budu nastavljeni. Miroljubiv joj je izgledao, ujedno razdražljiv, ili obratno. Da li previše miroljubiv? Previše razdražljiv?

I pored toga je ona za projekat, na kraju krajeva, uzela njega. Još istog jutra je potpisan i ozvaničen ugovor o isporuci, koji je ona brzo sastavila, a on je prilikom konačne verzije bio najedanput energičan i sasvim duhom prisutan, intervenišući rečenicu po rečenicu. Povratila je neku vrstu poverenja u autora, bilo je drugačije od onog na prvi pogled, a to se desilo u trenutku

kad joj je postalo jasno da je to njegovo stalno povećavanje odstojanja dolazilo od osećanja krivice. Do takvog zaključka došla je, najpre, instinktivno ili nanjušivši ga – sve je govorilo da je ona „sve instinktivna“ – a onda i time što je neposredno na tom muškarcu videla i nanjušila svoju sopstvenu krivicu; veliku krivicu; ali nevažnu sve dok je on na odstojanju. A kako je to išlo kod nje? Ona se branila drugačije. I sve dok je tako bila zaštićena, nije moglo da bude ni govora o krivici, nego je krila tajnu. I bila je ponosna na svoju tajnu. Branila bi tu svoju tajnu po cenu života.

Autor je možda bio pravi. Ali u međuvremenu – pošto se sada upustila u tu priču – kao da je njena knjiga tražila još nekog, ne stručnjaka za članke o bankama, nego nekog trećeg. Kako ono beše autorovo pitanje?: treba li knjiga da se drži onoga što se govorilo ili pre onog napisanog? Za njega je ono izgovoreno bazična ili podbazična stvar, ujedno dodatna provera. Ono napisano je pak suštinski dodatak priči, njeno obogaćenje – *suštinsko* obogaćenje, tvrdio je.

Okolo kuće vrtom u osvit zore, pri neprekidnoj mesečini. Jedan od sve učestalijih aviona proleće zaklanjajući mesec, mesečeva senka treperi vrtom, drugačije nego senka aviona ili ptice na svetlosti sunca; kao sova. Mnoštvo zamrznutih gomilica zemlje, koju su pre mraza nabacale gliste, pri svakom koraku grba pod donovima. Nedavno je bila u Jukatanu i tamo se pri izlasku sunca pela stepenicama majanskog hrama.

Iz lišća bršljana nad zidom na kraju bašte, gusto isprepletenog, od mraza smežuranog i nazupčanog, iskakale su i prskale u luku malene, smeđecrne, plavičastim zamagljene kugle plodova, sada u zimu sazrelog, i ona je iz unutrašnjosti živice čula puckanje, kljucanje i captanje. Soča je proticala, tamo gde je fabrika cementa još nije zamutila, preko belog šljunka koji je činio i obalu; zaboravljajući milion mrtvih (ne, nije ih

zaboravila). Kos, prva ptica dana(?), izbio je iz žbuna, kao i uvek gotovo očešavši tlo, kao i uvek iščeznuvši sklopljenih krila i uz dreku izronivši kroz odavno predviđenu rupu za beg u otvoreni prostor napolju.

Zastala je. U Ulici kazandžija u Kairu zaorila se jeka; dim i metalna prašina podizali su se iz radionica otvorenih sa ulice, i ona je videla i mirisala isparenja sada neuporedivo prodornija i postojanija nego onog dana kada je, iako sva pretvorena u oči i uši, prolazila tuda.

Takve slike su joj se javljale svakodnevno, prevashodno ujutru. Živela je od njih, one su joj davale najjače osećanje bivstvovanja. Nisu to bila sećanja, ni proizvoljna ni hotimična: pritom su se te slike javljale munjevito ili kao meteori, i nisi mogao da ih usporiš, niti da ih zaustaviš, pa ni uhvatiš. Ako si hteo da ih zadržiš i posmatraš na miru, već su se raspršile, a takvim zahvatom bi naknadno razbio još i delovanje te tako naglo nestale kao i naglo, za delić sekunde, ukazane slike.

Kako su slike delovale? Ulepšavale su joj dan. Potvrđivale sadašnjost. Od njih je živela: znači, koristila se i služila njima. Primenjivala ih je čak u svom radu; u svojim poduhvatima; u svojim poslovima. Ako je ona tako, gotovo kao u bajci („legendarno“, kako je to pisalo u člancima), mogla svaki put da bude usredsređena, „čarobno prisebna u odlučujućem trenutku“, ne samo imajući u glavi sve brojke i podatke nego i slažući ih partneru ili protivničkoj strani u „pravu veštičju tablicu množenja“, onda je to mogla da zahvali tim svojim slikama u svom radnom danu – još ni u jednom intervjuu nije odala tu tajnu; a i kojim bi to rečima izrazila?

Da li su sledstveno tome ove slike, ipak, bile potčinjene volji i da li ih je bilo moguće prizvati proizvoljno i/ili po potrebi? Ne.

Ostale su nepredvidljive. Ali tokom vremena ona je otkrila ovu ili onu metodu pomoću koje je bilo moguće aktivirati njenu „rezervnu armiju“. Pritom se nije radilo o metodama, pa čak ni o trikovima, nego se daleko više radilo o određenim osnovnim stavovima i načinu života.

Da, ona je svoj život, a ne samo svoj posao i svoju egzistenciju finansijske moćnice, usmerila na takvu vrstu naviranja slika. A koje osnovne postavke i ponašanja su pritom bili posebno plodotvorni? Ona, koja je, po prirodi ili po pozivu(?), retko sramežljiva, stidela se da govori o tome, ali bi onda ponešto nagovestila: u izvesnoj meri brižljivost u svakodnevnom poslovanju; spremnost na zaobilaznice; trenuci odsutnosti u prisustvu drugih, bez truda da se prevaziđu, nego im se prepuštala; telesni napor – ne u sportu, nego najbolje u ručnim radovima – na duže vreme, i ravnomerno, sve do krajnje iscrpljenosti, tako da, možda, dođe do žarenja slike... (umesto gimnastičke sale, imala je u svojoj kući radionicu).

To kako je živela od nastajanja slika, u svakom smislu, tako je živela za nastajanje slika. I svoju rezervnu trupu – „tu reč nemoj upotrebiti više nikada!“, dala je na znanje autoru – nije nipošto koristila ni za kakvo ratovanje. Ove slike, premda skroz-naskroz bez ljudi i događaja, govorile su o toj nekoj, da, nekoj, vrsti ljubavi. I prožimale su je još od detinjstva, nekih dana manje, nekih dana kao prava jata zvezda padalica – uvek kao nešto prethodno zaista doživljeno u prolaženju – a nekog dana su izostale: to onda nije bio nikakav dan. I bila je ubeđena da se to manje-više svakome dešava. Možda je taj svagdašnji slikovni objekat pripadao ličnom svetu svakog pojedinca. Ali slika kao slika bila je univerzalna. Prevazilazila je njega, nju, to. Snagom otvorene i otvarajuće slike, ljudi su bili zajedno. A slike su bile bez prinude, za razliku od svake religije ili ovozemaljske doktrine spasa. Samo, zar niko još nikada nije uspeo da valjano

pripoveda o takvim slikama? Pa ni sa tolikom važnošću kako je to ona zamišljala? Zar se niko to nije ni usudio? (Čak ni ona?)

Ali toliko stidljiva ili skromna, pa ni na tu temu, temu njenog srca, uopšte nije bila. Tokom godina nešto ju je uvek ponovo nagonilo da prenosi dalje svoja u najmanju ruku čudnovata i znamenita iskustva s tim slikovitim iskrama ili iskričavim slikama. Nije li kod žena postojala, ne samo u srednjem veku nego i u sadašnjici: neka vrsta svesti o misiji? Postajala je sve jača ideja: sa time ona mora da se otvori. I na kraju joj je doslovce postalo sasvim jasno: sad ili nikad! Taj fenomen je konačno valjalo saopštiti svetu! I čudno – kao da je to spadalo u njeno poslanstvo – uskoro će za to biti prekasno, smatrala je, ne samo za nju nego, opet, za ceo svet. Slike su izumirale, svuda na svetu. Trebalo je da se poveri nekom autoru, da mu – ne, ne da mu, na primer, iznese sve do tančina, nego da mu ponešto nagovesti, a on neka o problemu slobodno pripoveda. Jer za nju se radilo o problemu, epohalnom, odlučujućem za budućnost, plodonosnom, ali prevashodno lepom. A lep problem, nije li to bio ideal neke ekspedicije, pa i one pripovedačke?

Potreba za misijom bila je kod nje nešto novo. Neki su smatrali da potiče od njenog uspeha, koji ju je već dugo pratio, u njemu je bila nezaustavljiva, pre svega neugrožena: misionarstvo povezano s neizmernim uspehom i neugroženošću. Drugi su razloge nalazili u njenoj dobrovoljnoj, ponosnoj samoći. A neki, opet, kao na primer autor, kome je na kraju i poverena ta povest, pretpostavljali su, ili su tako „predosećali“, da se „iza njenog viteštva“ krila neka „stravična krivica“ – neočekivano je on tako u njihovom prvom razgovoru odmah okrenuo stvari. „A od tog pisanja vi očekujete neku vrstu okajanja greha?“ Odgovor nije usledio.

Zaista, ako to i nije bila njena posebna krivica, ona je obmanula mnoge dopustivši da slike utiču na njen svakodnevni život i

rad. To i nije bila njena namera. Nisu se slike javljale po njenoj zapovesti, nego su, ako su se uopšte javljale, navirale nehotice. Kad god bi joj se ukazala takva slika, zračila je nešto iz sebe u svoje okruženje i tim zračenjem je odmah ispunila prostor. A svi u njenom okruženju, i muškarci i žene, nisu ni mogli drugačije nego da u sebe upijaju to zračenje. Svi u njenom okruženju osetili su se onda prozreni i izgubili su svaku zadnju nameru, potpuno se prepustivši njoj kao partnerki i takmacu; sledili su je, naprosto u smislu poslušnosti.

I po pravilu nije to nikome štetilo – takoreći uvek su obe strane bile na dobitku. Delovanje slike nije bilo iluzija! Ako bi se stvar u izuzetnom slučaju i završila loše, to je bilo loše za obe strane. Događalo se onda da je neko, navodno obmanut, hteo fizički da nasrne na nju (u poslu se na nju nije gledalo kao na „ženu“): i tada bi joj one slike na možda najčudniji način priskočile u pomoć: naspram pretnje – često i oružjem – javila bi se tako, nenadano ali zakonito, slika, svaki put samo jedna jedina, ali zato je delovala tako snažno da je između nje i napadača projektovala zračni štit. Ukazala se slika pustog peščanog igrališta pored kanala u Gentu, i neprijatelj već nije više bio neprijatelj. Ukazala se slika kućice biblioteke pored zidina oko grada Avila, s pogledom kroz prozor na obronke Sijera de Gredosa, i napadnuta je već bila nedodirljiva za napadača.

Ali slike su, pričalo se, nanosile i ne baš malu štetu u privatnom životu, pa i razaranja i pustoš. I te kako su obmanjivale, govorilo se. Zračenje, ili sjaj, koje je sa slikama izbijalo iz nje, te žene, moglo je u očima slučajnog takmaca biti samo milost – ne i obećanje, spremnost, predanost. Ničeg svetlijeg, otvorenijeg, čistijeg od lica te meni neočekivano ljubazne strankinje, čiji sjaj je prevazilazio svaki ženski smešak. Požuda, ljubav, milosrđe: sve u jednom. A onda, naravno, odbijanje. Sjaj je, međutim, ostajao. I baš to je nas prevarene obožavaoce činilo

pomahnitalim ili očajnim, ili i jedno i drugo. A pošto prema njoj, ženi(!), nije dolazilo u obzir nasilje, prelazilo se na ruženje i porok. „Nisi održala svoje obećanje.“ – „Prevarila si me.“ – „Svakoga obmanjuješ.“ – „Prazna i hladna ličnost.“ – „Sfinga koja nas ozarenih očiju gleda kako propadamo u provaliju.“

Možda ona zaista nikoga i ništa nije volela? Bila je samo zaljubljena ili zatreskana u tajnu te ni iz čega izronile slike u kojoj se svaki put sva osetila stvarnom, slike koja ju je konačno – nije li svim bićem to i htela(?) – krunisala u neku vrstu kraljice sadašnjosti? I nije li se ponekome moglo zameriti što je o toj ženi, pošto ga je u trenutku takve slike dodirnula po ruci, pomilovala po čelu, povukla za čuperak kose, ljubazno odgurnula bokom ili ga čak zapahnula dahom (ne samo zamaglila!), govorio kao o nevernici i još mnogo gore, o njoj koja je bila tako srdačna, toliko obećavajuća, da bi ga onda za trenutak napustila i ostavila na cedilu? Ljubav: za nju nije htela ni da čuje. Tako je bilo oduvek.

Ona je, opet, želela i htela da se njena i naša povest odvija u nekom međurazdoblju – u međurazdoblju u kojem još ima bezbroj iznenađenja. „U zvaničnim i državnim vremenima, u kojima ova povest *ne sme* da se odigrava“ – objasnila je – „nema više, kao što je poznato, nikakvih lepih iznenađenja.“